

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ОНОВЛЕНІ ПІДХОДИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. *Запропоновано при оцінюванні ефективності діяльності підприємств враховувати фактор часу, використовувати в процесі такого оцінювання комплекс показників складових результативності на підґрунті моделей Буреннікової (Поліщук) – Ярмоленка з виокремленням складових ефективності як якісної складової результативності діяльності підприємств як складних динамічних керованих систем. Підкреслено, що таке вимірювання сприятиме підвищенню обґрунтованості управлінських рішень на підґрунті «управлінської парадигми».*

Ключові слова: діяльність, управління, ефективність, компоненти системи, результативність.

Abstract. *It is proposed to take into account the time factor when evaluating the efficiency of enterprises, to use in the process of such evaluation a set of performance components based on Burennikova (Polishchuk) - Yarmolenko models with the separation of efficiency components as a qualitative component of enterprise performance as complex dynamic controlled systems. It is emphasized that such a measurement will help increase the validity of management decisions based on the "management paradigm".*

Keywords: activity, management, effectiveness, system components, efficiency.

Вступ

Важливим моментом у сучасних умовах змін та переходів станів складних систем з одного в інший постає питання врахування фактору часу, котрий може бути «прискореним, швидким» та/або може бути «поставленим на паузу надовго» в залежності від досвіду соціуму. Зазначене має враховуватись при визначенні показників ефективності діяльності систем будь-яких типів та рівнів, що у повній мірі стосується і підприємств як систем.

Проблемам функціонування систем у соціальному часі в контексті розробки стратегії управління приділялось достатньо уваги у різні періоди розвитку філософської думки вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких Артем'єв В., Бебешко Т., Вайно А., Полетаєв А., Савельєва І. та ін. Проблеми ефективності управління системами на мікрорівні – підприємствами з точки зору «управлінської парадигми» з урахуванням часового аспекту залишаються відкритими для дискусій.

Метою статті є висвітлення результатів авторських досліджень щодо необхідності врахування існуючих у теорії ефективності концепцій стосовно фактору часу, а також щодо можливості їх застосування в SEE-управлінні діяльністю підприємств для прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень у контексті «управлінської парадигми».

Результати досліджень

«Управлінська парадигма – це система поглядів на управління, яка виходить із ґрунтовних ідей і наукових результатів провідних вчених і сприйнята дослідниками і практиками управління» [1]. Практично всі визнані фахівці в галузі менеджменту вказують на необхідність зміни існуючої парадигми управління підприємствами, яка повинна відповідати вимогам часу та забезпечувати підвищення ефективності функціонування організацій у сучасних умовах розвитку економіки [2]. Її основними положеннями є: підприємство – це відкрита система; орієнтація на якість, задоволення потреб споживачів; системний підхід; головне джерело доданої вартості – люди; підвищення ролі організаційної культури та нововведень; пріоритетність мотивації праці та стилю керівництва; децентралізація системи управління на базі поєднання ринкового й державного регулювання соціально-економічними процесами [3]. На нашу думку, зазначені положення потребують доповнення такими з них, як: цілепокладання (орієнтація на результат), що

уможливорює орієнтованість функціонування систем (діяльності підприємств) на отримання відповідного рівня ефективності; врахування фактору часу в процесі діяльності підприємства, що уможливорює бачення ретроспективи і перспективи. За таких умов показники функціонування та розвитку систем стають вимірюваними.

Як відомо, древні греки мали для позначення часу два слова – «χρόνος» і «καιρός» («хронос» є кількісним, змінним; «καιρός» є правильним, сприятливим моментом часу, котрий має якісну, досить постійну природу). Виокремлюється також і «κύκλος» – «цикλος» як момент переходу явищ, показників, процесів з «кайлосу» в «хронос». Потенційні явище, показник тощо переходять в актуальні стани, але кожен раз по-новому. Відбувається актуалізація можливостей. Як тільки «кайрос» пройшов через «цикλος», він стає «хроносом». Цікавою є думка автора [4] про те, що «...для нас цінністю ... є процеси взаємодії в множині («системі» – авт.). Ось чому ми в своїх дослідженнях, коли розглядали розвиток парадигматики ХХ-ХХІ століття від концепції зростання через сталий розвиток, прийшли до концепції динаміки людства, яка передбачає сприйняття людства як такого собі векторного поля, де кожна точка цього процесу має свої траєкторії...» [4]. Результативність діяльності систем є динамічним процесом; вона є деяким векторним полем; кожна точка (складова показників ефективності) цього процесу має свої траєкторії.

Невідомий процес, явище та ін. не можна зрозуміти, його можна тільки пройти, здійснити; розуміння цього є важливим для вимірювання показників ефективності. Як тільки процес, явище здійснилися, то, за визначенням, вони перестають бути невідомими, а, отже, інноваційними. Уможливорюється тільки створення умов, які були б придатними для приходу іншого, нового. Зазначене стосується в певній мірі і вимог до інноваційних підходів щодо визначення ефективності діяльності підприємств як систем. Такими умовами за моделями Буреннікової (Поліщук)-Ярмоленка можуть слугувати індекси складових результативності функціонування систем та інші (індексами є зміни певних показників як відношення відповідних показників до базисних; детальніше – див. [5-7]). При цьому, як і автори [5-7], ефективність процесу вважатимемо якісною складовою його результативності.

«...Однією з принципів умов теорії оптимального функціонування систем є системний підхід та системний аналіз, підґрунтям яких служать закони філософії, котрі розкривають сутність діалектичного розуміння руху та розвитку явищ, процесів тощо. Розуміння розвитку на підґрунті законів філософії служить рушійною силою теорії та практики авторського SEE-аналізу процесів функціонування складних систем будь-яких типів та ієрархічних рівнів» [5, с. 146].

«Умовою розвитку системи (наприклад, підприємства) є активізація діяльності та/або вишукування нових форм, механізмів, принципів покращення цієї діяльності (соціальної, економічної, екологічної, технологічної, виробничої, управлінської тощо)...» [8, с. 123]. «Достатньою для деякого явища (процесу) вважається така умова, наявність якої неодмінно викликає це явище (процес), а необхідною для деякого явища (процесу) приймається умова, без якої дане явище (процес) не має місця» [8, с. 125].

Ми в [9] вказували на те, що «...діяльність – це соціально значуще динамічне функціонування економічної системи певного ієрархічного рівня, обумовлене суспільними (у т. ч. ринковими) відносинами, котре викликане взаємодією людини із зовнішнім середовищем, яке відбувається в певних умовах (соціальних, екологічних, політичних, технологічних, економічних, демографічних, географічних, природних, організаційних та ін.) та спрямоване на певну мету, котрої досягає із відповідним результатом конкретними засобами». Вона містить об'єкт; суб'єкт; предмет; мету; засоби; власне діяльність та умови діяльності; результат. Саме результату (результативності) діяльності належить провідне місце у відповідному наративі; результат має підлягати оперативному, тактичному та стратегічному управлінню, зокрема SEE-управлінню» [9, с. 169].

Задача підвищення ефективності діяльності полягає не у вишукуванні якої-небудь єдиної кращої системи (сукупності підприємств, показників їхньої діяльності тощо). Питання не в системі, а в удосконаленні вже обраної системи (у нашому випадку, системи показників складових результативності діяльності конкретних підприємств). Реакція на зміни показників (індекси) результативності діяльності підприємств має бути прискореною, раціональною; сприяти цьому має дієве управління, у тому числі, SEE-управління (детальніше див. [5-7]), що є предметом наших подальших розвідок.

Висновки

Дієвість «управлінської парадигми» щодо підприємств потребує сучасних засобів і методів управління в межах обраної його концепції; удосконалювання структури показників оцінювання ефективності діяльності підприємств; покращення інформаційної системи управління ними тощо. Зазначеному в теорії ефективності сприятиме розуміння того, що саме й як підлягає вимірюванню, оцінюванню та регулюванню (управлінню) з плином часу в процесі функціонування систем з точки зору дієвості такого функціонування. Врахування існуючих у теорії ефективності концепцій стосовно фактору часу («хроносу», «кайлосу», «циклосу») у контексті «управлінської парадигми» вказує на можливості покращення SEE-управління (за моделями складових результативності Буреннікової (Поліщук)-Ярмоленка) діяльністю підприємств як систем на мікрорівні для окреслення перспектив їх подальшого розвитку, що потребує подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Мазур В.С. Нові підходи і форми менеджменту, як особливого типу управління. Пріоритети економічного розвитку України: історія та сьогодення. Вінниця, 2016. С. 178-183.
2. Мартиненко М. Стратегічний менеджмент: підручник: К.: Каравела, 2006. 319 с.
3. Небава М.І., Ратушняк О.Г. Менеджмент організацій і адміністрування: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2012. 108 с.
2. Бебешко Т. Джерело: Динамика человечества. <http://thevirtuoso.net/page2691064.html>
5. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В.О. SEE-управління на базі складових результативності як засіб підвищення дієвості процесу функціонування складних систем: сутність, методологія // Бізнес Інформ. 2016. № 1. С. 145-152.
6. Поліщук (Буреннікова) Н.В. Функціонування економічних систем: моделі складових результативності: моногр. Вінниця: ВНАУ, 2010. 396 с.
7. Ярмоленко В.О., Буреннікова (Поліщук) Н.В. Використання F-імпульсів як індикаторів спрямованості наслідків процесів функціонування складних систем в авторському SEE-аналізі дієвості процесів на основі складових результативності. Сборник научных трудов SWorld. Выпуск № 1(38), 2015. Том 18. Экономика. Иваново: Маркова А.Д., 2015. С. 4-13.
8. Буреннікова Н. В., Завгородній І. В., Буренніков Ю. Ю. Діяльність промислових підприємств: сутність, морфологія, деякі підходи до вимірювання результатів. Бізнес Інформ. 2019. № 10. С. 122-130.
9. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О., Завгородній І. В. Аспекти теорії результативності: наративи, когерентні ефекти. Бізнес Інформ. 2020. № 7. С. 166-174.

Завгородній Ігор Вікторович – аспірант кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: igorzavg@ukr.net

Науковий керівник: Буреннікова Наталія Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту Вінницького національного технічного університету, Вінниця, Україна, e-mail: n.burennikova@ukr.net

Zavgorodnii Igor V. – graduate student of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: igorzavg@ukr.net

Research supervisor: Burennikova Nataliia V. – Doctor. Econ. Sc., Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine, e-mail:n.burennikova@ukr.net